

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра історії української літератури,
теорії літератури і літературної творчості**

**Проблемно-тематичні домінанти поезії Сергія Жадана
(на матеріалі збірки «Антенa»)**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми *«Українська мова і
література та західноєвропейська мова»*,
спеціальність – 035 Філологія
Анастасія Вадимівна Сисак
Науковий керівник:
к. філол. н., доц. Галина ЖУКОВСЬКА

"Допущено до захисту"
протокол засідання
кафедри історії української літератури, теорії літератури
і літературної творчості
протокол № 11 від 9 травня 2024 року
завідувач кафедри _____
д. ф. н., проф. Оксана СЛПУШКО

КИЇВ

2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІК СУЧАСНОЇ ПОЕЗІЇ	5
1.1. Джерела, види і функції поезії.....	5
1.2. Тематичні та стильові особливості української поезії кінця ХХ – початку ХХІ століть.....	10
Висновки до першого розділу	14
РОЗДІЛ 2. СЕРГІЙ ЖАДАНА – ПРЕДСТАВНИК СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ	16
2.1. Поезія Сергія Жадана в сучасному літературному процесі.....	16
2.2. Змістові та жанрово-стильові домінанти поетичної творчості Сергія Жадана.....	24
Висновки до другого розділу	29
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНІ І СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ ЗБІРКИ «АНТЕНА»	31
3.1. Проблемно-тематичні домінанти поезії збірки «Антенa» Сергія Жадана	31
3.2. Лексико-стилістичні особливості віршів в «Антенa».....	37
Висновки до третього розділу	43
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сергій Жадан – один із найвидатніших сучасних українських поетів. Окрім цього, він прозаїк, перекладач та громадський діяч. С. Жадан відомий своїми різноманітними творами, які охоплюють широкий діапазон тем, реалізують різноманітні виклики сучасності, політичні, соціальні або буденні проблеми людини. У своїх текстах поет не створює ідеального світу, а намагається відобразити реальний світ таким, який він є насправді. Світовідчуття і світобачення письменника формують своєрідність його авторського стилю, специфіку проблемно-тематичних і жанрово-стильових домінант, які є особливо виразними у поетичній збірці «Антенa», що стала об'єктом пропонованого дослідження.

Мета дослідження – вивчення художньої специфіки поезії Сергія Жадана на матеріалі збірки «Антенa», аналіз проблемно-тематичних і стильових особливостей авторського ідіостилу, дослідження реалізованих у збірці поетикальних форм, за допомогою яких автор реалізує свій світогляд, емоції, переживання у тексті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**, зокрема:

- дослідити становлення, види й функції сучасної поезії;
- описати поетичну мову кінця ХХ – початку ХХІ століть;
- охарактеризувати творчий шлях сучасного українського поета – Сергія Жадана;
- окреслити особливості написання збірки «Антенa» та жанрові особливості;
- виявити проблемно-тематичні домінанти збірки;
- проаналізувати мовні особливості посилення експресивності вираження проблемно-тематичних домінант.

Об'єктом дослідження є збірка «Антенa» Сергія Жадана.

Предмет кваліфікаційної роботи – проблемно-тематичні домінанти у збірці «Антенa» та способи їх вираження автором.

Теоретико-методологічну основу роботи складають праці українських дослідників, присвячені особливостям постмодерної української поезії, а також літературознавчі й літературно-критичні рецензії, в яких досліджуються постмодернізм, урбанізм, окремі аспекти поезії С. Жадана. Зокрема, дослідження ґрунтується на працях К. Бойченко, Т. Гребенюк, Т. Гундорової, В. Мальцева, Н. Манич, В. Матіяш, Ю. Цвінської, О. Ременяки, П. Руденко, Б. Пастуха, О. Шаф, В. Шевченка, Н. Манич, Ж. Шрейбер та інших.

Методи дослідження. У нашій роботі використано загальнонауковий (синтез і узагальнення), системно-функціональний, системно-описовий, текстологічний методи дослідження. Також для аналізу поезії С. Жадана застосовано філологічний та герменевтичний (виявлення смислу в інтерпретації образів, сюжетів) методи аналізу.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в тому, що на матеріалі поетичної книжки «Антенa» С. Жадана здійснено аналіз особливостей написання збірки, досліджено її жанрово-стилістичну специфіку, проблемно-тематичні домінанти, мовні особливості, які визначають посилення експресивності вираження проблемно-тематичних домінант.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати кваліфікаційної роботи мають практичну цінність для вивчення курсів із сучасного літературознавства, теорії літератури, у підготовці курсів та семінарів для студентів філологічних факультетів закладів вищої освіти, під час написання статей, курсових та кваліфікаційних робіт.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІКА СУЧАСНОЇ ПОЕЗІЇ

1.1. Джерела, види і функції поезії

Нова, сучасна, авангардна, модерна, постмодерна, – українська поезія є одним з найбагатших та найвиразніших складників нашої культури. І хоча вона існує протягом багатьох століть, сьогодні збагачує її новими тенденціями та напрямками. Сучасна українська поезія здатна відображати та висловлювати важливі проблеми сучасного життя, а також спонукати читачів до роздумів над важливими соціальними, культурними та етичними питаннями.

Відомий античний філософ, Арістотель, на перше місце серед усіх видів мистецтва ставить поезію, а з форм поезії особливу увагу приділяє трагедії [4, с. 11]. Вірші проникають у душу своїми мотивами й образами, які автор відтворює за допомогою мови.

Поезія (грец. ποιησις – «творчість» від ποιέω – «робити», «творити») – художньо-образна словесна творчість, у якій мова використовується з естетичною чи символічною (вокативною) метою на додаток до самого позначення або замість нього [3]. У поетичному тексті головна роль зазвичай відводиться формі вираження. Поезія – це мовне мистецтво, яке передбачає максимальне використання мовних засобів, а також створення нових поетичних образів, тобто нових смислових зв'язків між мовними одиницями шляхом метафоризації чи метонімізації тексту.

Серед елементів поезії варто виокремити, зокрема версифікацію (система організації поетичного мовлення), метрику (система віршованих розмірів), строфіку (внутрішня структура строфи як ритмічно-інтонаційної цілості), акцентуацію (система наголошування в поетичному тексті), інтонацію (сукупність темпу, мелодики, ритму та інших просодичних елементів поетичної мови) [28, с. 5].

Основні жанри поезії: акровірш, балада, дума, елегія, ідилія, ода, пісня, поема, сонет, тріолет, шарада тощо.

Поезія містить такі форми як епічна, драматична, наративна, сатирична, лірична, спекулятивна, українська, ліро-епічна, поезія прозою.

Художня мова має свої особливості та різноманітні форми вираження. Одним з найбільш поширених різновидів є вірш, який має свої особливості в будові та стилістиці.

Науковець О. Кицан зауважує, що художня мова має два основні різновиди – вірш і прозу, між якими у літературі минулих століть була велика відстань. Однак у ХХ ст. мистецтво отримало новий подих. Поети почали використовувати елементи прози у своїх віршах, а письменники, в свою чергу, – експериментували з поетичними формами в прозі. Це призвело до того, що межі між віршем та прозою стали розмиватися [22, с. 43].

Разом із формами, змінився характер розвитку літературного процесу, з'явилося нове покоління творців, які намагалися вивести мистецтво за межі політики, ідеологічних та адміністративних втручань у літературу [34].

В епоху технологічного прогресу та постійних змін, мистецтво посідає важливе місце, оскільки відображає динаміку суспільства та його проблеми. Поезія також активно реагує на сьогоденні виклики й адаптується під новітні умови, відкриваючись до нових ідей, напрямів, стилів.

Вірш є основним жанром лірики, оскільки він представляє категоріальні ознаки цього літературного роду: має зорієнтований на відображення духовно-емоційного світу людини зміст та базовану на експресивних зображально-виражальних засобах форму. Часто віршем називають цілісно викінчений, невеликий за обсягом ліричний чи ліро-епічний твір, організований за версифікаційними законами певного літературно-історичного періоду.

Академічний тлумачний словник визначає вірш, як невеликий поетичний твір, написаний ритмізованою мовою, найчастіше з римуванням рядків [3].

Вірш (лат., *versus* – повтор, поворот) – це елемент ритмічного мовлення у літературному творі, основна одиниця віршованого ритму. Подеколи збігається з віршовим рядком, але в жодному разі не повинен з ним ототожнюватися, тому що ці поняття різного плану [39].

Сучасна поезія в контексті літературного дослідження тяжіє до визнання архітектоніки як важливого елемента будови художнього твору. Ця концепція відображає розуміння того, що поетичний твір повинен мати внутрішню логіку, структуру та організацію, які допомагають передати поетичний зміст.

Наразі виділяють дві течії сучасної поезії, які використовують різні підходи до створення архітектоніки твору: послідовників силабо-тонічного віршування та прихильників верлібру. В основу силабічної системи покладено рівну кількість складів у рядках (грецьк. *syllabes* – склад). Така система заснована на чергуванні рівноскладових рядків [39].

У літературознавчому словнику-довіднику зазначається: «Верлібр (франц. *vers libre* – вільний вірш) – неримований нерівнонаголошений віршорядок (і вірш як жанр)» [13, с. 109].

Загально, поезію можна поділити на два жанри: канонічні й неканонічні. Під канонічними розуміють жанри, структури яких сягають – за уявленням авторів творів такого роду – до певних «вічних» зразків. Твори неканонічних жанрів не вибудовуються з орієнтацією на готові, успадковані форми художнього цілого. Ці два види жанрових структур існують протягом багатьох віків [8, с. 24].

Відхилення від усталених, унормованих віршових форм, за визначенням науковців, «зумовлені підсиленням ігрової спонуки в словесному мистецтві, яка виявляється передусім на формальному рівні,

коли слово стає не засобом вираження змісту, а способом філологічної гри» [7, с. 197].

Дослідник Л. Артеменко виділяє п'ять підтипів жанрів неканонічного типу, тобто творів, авторська комунікативна стратегія яких слугує для спрямування читача на певні генологічні зіставлення та паралелі з окремими більш або менш традиційними жанровими побудовами, як-от:

- 1) мартирологічна лірика;
- 2) ліричний портрет або автопортрет;
- 3) подорожні нотатки;
- 4) віршована поетика;
- 5) пам'ятник [5, с. 60].

За своєю смисловою природою вірші можуть бути філософськими, медитативними, сатиричними, публіцистичними чи пародійними. За будовою – моновірші, двовірші, тривірші (терцини), п'ятивірші, строфічні, астрофічні, білі, верліброві. Вірш має сувору організацію. Мова вірша лаконічна, емоційна, виразніша за прозову. Основна енергія вірша – ритм. Тому мова віршів ритмічна, а мова прози вільна.

Вірш-діалог (грецьк. dialogos – бесіда, розмова між двома особами) – це поетичний жанр, у якому зображено спілкування двох осіб, на відміну від полілогу чи монологу [39].

Буриме (фр. bouts – кінці, закінчення та rimes – римовані) – це вірш, створений за заздалегідь заданими римами, котрі не дозволяється переставляти або змінювати. Вони мають пов'язуватися певним сюжетом [39].

Зорова (візуальна, конкретна) поезія – унікальний синтетичний вид поетичного мистецтва, де відбувається поєднання поєднання зорової й літературної площин в одне естетичне ціле [9, с. 50].

Фігурна поезія, яку ще називають живописною поезією, зоровою поезією, віршами для ока, віршовими іграшками, курйозною поезією і т.д. –

це перша в історії розвитку європейської поезії спроба реформувати традиційну графіку вірша.

В. Назарець у своїй роботі «Особливості графічної організації вірша» зазначає, що форми фігурної поезії надзвичайно численні і різноманітні, але в цілому їх об'єднує в дві великі групи:

1) вірші, пов'язані зі створенням власне зорових фігур (інакше контурний вірш або ще – кентавр);

2) вірші, пов'язані зі створенням словесно-числових фігур [33, с. 197].

Також існують паліндроми, рак, луна, кентавр, піфагорійський вірш, загадка, леонінський вірш. Вважаємо, що всі названі складники обох термінів можна об'єднати терміном «вишукані форми».

Різнманіття та перетин функцій поезії свідчать про те, що учасники цього процесу мають на увазі різноманітні види віршів і читають їх із різних причин, за різних обставин. Якщо говорити про позитивні функції, такі як розвага та забава, просвітлення, катарсис або гостре спостереження, зворушення та спосіб фіксування значення та важливості події.

У моменти кризи, втрати або радості, поезія може стати джерелом розради або слугувати засобом для медитації. Окрім того, завдяки своїй здатності чіпляти людський мозок й душу, вона може стати орієнтиром та емоційною підтримкою протягом багатьох років чи десятиліть. Таким чином, розглядаючи поезію як емпіричне явище, ми можемо з'ясувати, що її функції є різноманітними та перетинаються між собою.

Проте, цікаво зауважує Ж. Шрейбер, всі функції можуть мати й свої протиріччя. Наприклад, спілкуватися – заплутувати, дарувати насолоду – провокувати і турбувати, включати більшість читачів – виключати більшість читачів, оспівувати рівновагу – оспівувати надмірність [51, с. 2].

Це може бути наслідком або витонченої і широкої читацької аудиторії, яка охоче сприймає різноманітні жанри та стилі, або ж

ізолюваності та взаємного антагонізму серед читачів, які не мають спільної літературної традиції або не здатні до її спільного осмислення.

Таким чином, бачимо різноманітність поезії, як літературного явища, що дає нам вимір для подальшого дослідження.

1.2. Тематичні та стильові особливості української поезії кінця ХХ – початку ХХІ століть

На думку Ю. Коваліва, українського літературознавця, поезія ґрунтується на ірраціональності сприйняття світу, відступаючи від логічних структур і вимагаючи певної невимовності. Однак, згідно з Едгаром По («Філософія творчості»), надто багато двозначності може бути шкідливим для поезії. Натомість прозі властивий експресивний логічний компонент, який підсилює раціональність прозової оповіді та орієнтує насамперед на пояснену однозначність висловлювання. Поетична мова тяжіє до мальовничості й барвистості, наближаючись у цьому плані до живопису. Музика вважається мистецтвом, що є найближчим до поезії [24, с. 438].

Поезія виявляє свою художню автономію, створюючи «другу реальність», пов'язану з навколишнім світом багатьма асоціативними каналами. Тому спроби в односторонньому порядку поставити його в залежність від зовнішньої реальності, перетворивши на інструмент маніпулювання позаестетичними системами (політикою, ідеологією, релігією тощо) призводять до дискредитації сутності цього мистецтва. Орієнтована, як правило, на ірраціональні принципи світогляду, поезія відрізняється від логічних структур. Вона відрізняється від прози тим, що в ній є чіткий логічний елемент, який посилює частку раціональних рис у романі чи оповіданні [24, с. 354].

Кінець ХХ – початок ХХІ століть у літературознавстві характеризується низкою новацій, появою нових визначних імен, зародженням та формуванням нових стратегій розвитку художнього слова,

що обумовлене суспільними, економічними, політичними та духовними засадами. Найголовніша та найвизначніша подія – незалежність України, яка пробудила свідомість, ідентифікацію та свободу народу.

Українські письменники нового покоління вимагали повноцінного існування та визнання української нації та її історії, подолання комплексу неповноцінності, що нав'язувалося протягом багатьох років і століть.

Літературний процес кінця ХХ – початку ХХІ століть знаменний новими естетичними критеріями суспільства, художніми мисленнями, формами та структурами творчості, – це все завдяки тому, що відбулося переосмислення минулих епох, які були придушені тоталітарним режимом з ідеологічних міркувань. Активно почали створюватися твори етнографами, культурологами, політологами, істориками, зокрема М. Аркас, М. Грушевський, Д. Дорошенко, Н. Полонська-Василенко, Д. Яворницький та інші. У своїх творах відобразили нові погляди на історію України та її місце в європейському контексті [14, с. 65].

Активно виходять друком твори, які були раніше заборонені владою, зокрема митців «Розстріляного відродження» (М. Драй-Хмара, Г. Косинка, М. Куліш, Г. Михайличенко, В. Підмогильний, В. Поліщук, В. Свідзинський та інші). Здійснюється перевидання «Історії українського народу» Д. Чижевського, «Історії українського письменства», «Літературно-критичні статті» С. Єфремова. Ширяться твори української діаспори, зокрема І. Багряного, В. Барки, Ю. Клена, Є. Маланюка, У. Самчука, Ю. Тарнавського, О. Теліги та інші.

Літературний процес кінця ХХ – початку ХХІ століття – це доба постмодернізму та початок нової епохи. Постмодернізм уособлює особливу концепцію світу, відстоюючи позицію відстороненого і відчуженого спостерігача, стверджує принцип загальної еквівалентності явищ та способів життя, засуджує насильницьку асиміляцію та дегуманізацію людини зовнішнім світом.

Український постмодернізм вирізняється своїм феноменом постколоніальної культури, зокрема йому притаманний культ незалежності особистості, суміш багатьох традиційних видів, тяжіння до міфу та архаїки, повсякденне життя як театр абсурду, використання підкресленого стилю гри, химерне переплетення різних стилів, іронія, пародія тощо.

Поезія дев'яностих років тяжіє до постмодерного рівня, але має деякі риси модернізму. У цей час покоління намагалося відобразити світ по-новому, а не через призму «соціалістичного реалізму».

Характерною особливістю кінця ХХ – початку ХХІ століть була поява літературних угруповань, адже пошук до нового зосереджував увагу на кращих досягненнях західноєвропейського постмодернізму. Серед популярних груп варто виокремити «Бу-Ба-Бу», «Вітер-Західний», «Загублений диплом», «ЛуГоСад», «Червона Фіра». Їхня творчість вирізняється іронічністю, «серйозним сміхом», обуренням, зображенням протилежностей, реалістичним зображенням. Українська поетична творчість йшла паралельно зі зовнішніми та внутрішніми опорами творчих особистостей, де за мету було створювати нове мистецтво, але не заперечувати традицію [28, с. 5].

У 1985 році у Львові виникло літературне угруповання «Бу-Ба-Бу». До складу якого увійшли Ю. Андрухович (найвидатніший представник групи, один із найвідоміших сучасних українських письменників у Європі), О. Ірванець, В. Неборак, які одні з перших відчували підсвідомий синдром краху свідомості мас, що був викликаний розпадом імперії. Письменники модернізують українську поетичну драму бароко, бурлеск та пародію, створюють нову поезію – поетичне видовище.

Тернопільська група «Вітер-Західний» виникла у 1992 році, яка складалася з молодих поетів, зокрема Г. Безкоровайного, В. Гайди, В. Махна, Б. Щавурського. Лідер угруповання – В. Махно, який проголосив, що «літературу, самодостатню цінність кожного народу та велику силу

людської свідомості». На його думку, найкращими поетами його (нашого) народу, починаючи від Т. Шевченка до В. Стуса, мали виконувати подвійну функцію, зокрема усвідомлення духу та протистояння [34, с. 1].

«ЛуГоСад» – це львівське поетичне угруповання, яке складалося із Н. Гончара, І. Лучука, Р. Садловського. У 1986 році було видано альманах «ЛуГоСад», який став захисником поетичного тилу («захист поетичного слова в марші з тилу»). На їхню думку, культурна спадщина минулого потребувала переосмислення [34, с. 1].

У 1991 році С. Жадан, Р. Мельників та І. Пилипчук створюють поетичне літературне угруповання «Червона фіра». Представники якого оголосили себе спадкоємцями українського футуризму та назвали себе неофутуристами. Поети проповідують деконструкцію мистецтва, пишуть скандальні вірші, зокрема пародійні. С. Жадан вирізняється серед інших своїм невтомним пошуком та експериментами («Рожевий дегенерат» (1993 рік), «Генерал Юда» (1994 рік), «Балади про війну і відбудову» (2001 рік)). Йому характерні суспільні відлуння 1980-х років. У поезії Р. Мельниківа повністю зникає соціальний текст. Опорою для покоління депресії стає чиста філологія. В українській літературі ще жодне покоління так далеко не відходило від реальності. Настав час, коли роль письменника у соціумі опустилася до ролі клоуна, який веселить натовп смішними та водночас страшними історіями [34, с. 1].

Дев'яності роки ХХ століття характеризуються особливим стилем сучасного художнього дискурсу в літературному процесі, що вирізняє життєві позиції посттоталітарного покоління від інших поколінь у літературі. Твори цього часу змушують читача поставити під сумнів і вирішити для себе фундаментальні поняття, зокрема подолання хаосу, керування раціональною перебудовою людського світу, історичною спадщиною людини тощо. Постмодерністська постать – розчарована, нічого

не хоче, бо розуміє, що знаходиться в такій навколишній дійсності, де навколо неї ворожий світ.

Творчість поетів кінця XX – початку XXI століть посідає важливе місце в розвитку сучасної української літератури. Зважаючи на перехід епох, поезію початку 1990-х років ототожнюємо з переходом між модерністю та постмодернізмом, тож ми бачимо два шари поетичного світобачення та результуючу бінарність на різних рівнях поетики: композиційному, тропічному, символічному, стилістичному тощо.

Поети кінця XX – початку XXI століть створили літературу без цензури, задля національного самоствердження, усвідомлення свого поклику, який полягає у творенні вільної, незалежної української літератури, культури і найголовніше – поезії. У поетів активніше простежується зв'язок національного та європейського світогляду, зокрема це можна простежити зі способом сприйняття міфів, образів, символів, що притаманні українській культурі.

Висновки до першого розділу

У цьому розділі нами було досліджено основні особливості, види й функції поезії. Сучасна поезія має багато видів та функцій. До основних видів можна віднести так звані канонічні й неканонічні. Канонічні жанри – це жанри, які базуються на певних «вічних» зразках, згідно з уявленнями авторів творів такого роду. Неканонічні жанри не мають орієнтації на готові форми художнього цілого.

Поезія в прогресивному технологічному суспільстві, здавалось, може стати пережитком минулого. Однак, на сьогодні, поезія посідає особливе місце в людському житті. Функції поезії є різноманітними та варіюються залежно від жанру та епохи. Вони можуть закликати до емпатії, естетичного задоволення, катарсису, поширення культурної спадщини, відображення соціальних і політичних проблем, розвитку мови та культури, а також пошуку ідентичності автором. У складних життєвих ситуаціях, поезія може

стати джерелом комфорту та відради. Завдяки своєму впливу на людську душу та мозок, поезія може стати підтримкою.

Літературний процес кінця ХХ – початку ХХІ століть знаменний новими естетичними критеріями, якісно відмінними від попередніх художніми формами та структурами творчості, – це все завдяки тому, що відбулося переосмислення минулих здобутків, повернення в поетичну скарбницю творів, які були заборонені тоталітарним режимом з ідеологічних міркувань. Це доба постмодернізму та початок нової епохи. Постмодернізм уособлює особливу концепцію світу, відстоюючи позицію відстороненого і відчуженого спостерігача, стверджує принцип загальної еквівалентності явищ та способів життя, засуджує насильницьку асиміляцію та дегуманізацію людини зовнішнім світом.

РОЗДІЛ 2. СЕРГІЙ ЖАДАН – ПРЕДСТАВНИК СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

2.1. Поезія Сергія Жадана в сучасному літературному процесі

Сергій Жадан – один із найвідоміших і найулюбленіших сучасних письменників в Україні та в Західній Європі. Завдяки своєму таланту, виразному оригінальному авторському стилю, С. Жадан відіграє важливу роль у формуванні національної української літератури, є новатором у галузі поетичного змісту і форми. Він також є активним аніматором літературного життя України та учасником мультимедійних мистецьких проєктів, а з початку російсько-української війни у 2022 році організовує та підтримує перевезення медикаментів, продуктів харчування, засобів гігієни для цивільного населення та автомобілів для госпіталів у бойовому Харкові [49, с. 1]. Сьогодні С.Жадан зі зброєю в руках захищає Україну, вступивши до лав Національної гвардії України.

Лірична творчість С. Жадана є складною та багатогранною системою, яка поєднує в собі різні елементи літератури. У творах поета можна відчутти стиль, який характеризується своєрідною інтенсивністю та динамічністю. Образи, мотиви та теми, що використовуються в його поезії, здебільшого пов'язані з проблемами сучасного міста й сучасної людини. Автор показує, як деградація міської культури впливає на життя людей, та які проблеми виникають у відносинах між людьми, які живуть в цьому середовищі.

Особливу увагу С. Жадан приділяє темі та проблемам «втраченого покоління» в деградуєчому суспільстві у зв'язку з деморалізацією міської культури, належить до урбаністичного проблемно-тематичного різновиду цього роду літератури (який виділяється поряд із громадянським, пейзажним, інтимним, філософським) [37, с. 112].

Дослідник Г. Давиденко простежує у подібних сюжетах мотиви порожнечі, песимізму, безнадії, марних сподівань, несприйняття реальності,

відчуженості людини у суспільстві, руйнації ілюзій, відсутності моральних ідеалів та орієнтирів, ненормальну поведінку особистості [15, с. 73].

У своїх творах С. Жадан звертає увагу на проблеми наркотиків, безробіття та соціальної відчуженості, що є актуальними для сучасної міської культури. Він також наголошує на повній свободі, яка не завжди бажана, адже існує тонка грань між свободою та вседозволеністю.

Т. Гундорова, досліджуючи поетичну творчість С. Жадана, визначила його місце в сучасному літературному процесі та назвала його «Вічним Підлітком», зазначивши: «Жаданів бездомний із 90-х знає, що не лише нова європейська реальність фальшива, але й побратимство 60-х і 90-х – також химера. Він шукає та чекає «натяку», якоїсь підказки, яку треба б розгадати, щоб жити далі» [14, с. 142].

А. Біла розглядає урбаністичну лірику С. Жадана як «місто з рідким радісним настроєм. Взагалі домінуючою тональністю віршів поета є тихий сум, котрий оспівав Басьо. Можливо, через те мотиви *naturlyric* Жадана тяжіють до пуанта як остаточного лексичного та інтонаційного вирішення» [6, с. 10].

На основі системи урбаністичного дискурсу постмодернізму, варто сказати, що у межах семіотичної методології аналізу літературно-художніх текстів, концепція міського тексту базується на кількох важливих засадах, зокрема:

1) текст являє собою сукупність творів, де тема міста є головною і отримує більш або менш детальний опис;

2) у змістовому плані, це художньо інтерпретований текст міста, який формується з семантичних ознак, які є знаковими і визначальними для створення образу міста. Цей семантичний осередок міста є синтезом його історичного, культурного та соціального розвитку і може бути доповнений сучасним сприйняттям. У літературно-художніх творах, цей ідейно-тематичний комплекс створює образи, мотиви та сюжети, які є ключовими

для тих письменників, які звертаються до образу конкретного міста і стають основою для їх індивідуальної художньої інтерпретації.

3) семантична природа міського тексту не рівнозначна для всіх письменницьких рецепцій, які його інтерпретують, але вона надбудовується над ними у вигляді семантичного простору, що є сукупністю усіх текстів про місто.

Ю. Логвиненко розглядає особливості покоління поетів кінця ХХ століття в поєднанні модерністичного й постмодерністичного світоглядів [28, с. 5]. У поезії С. Жадана помітні впливи сучасних течій, таких як постмодернізм та постструктуралізм. У його творах нерідко зустрічається використання алегорій та символів, які допомагають передати складні почуття та ідеї.

Творчість С. Жадана виражає характерні особливості постмодернізму, якому передумовами були міграція, територіальна невизначеність та вихід за межі буденності. Його ліричні герої завжди в дорозі, у пошуках свого місця у світі та своєї ідентичності. Це є проявом не лише фізичної, але й психологічної невпевненості. Основою для цього є розрив між поколіннями та криза довіри до старших. У своїх творах автор іронізує з попереднього режиму та зневажає сучасність, яка не може позбутися його ознак і стереотипів [40, с. 46].

Навіть у першій виданій збірці «Біг Мак» простежуються риси постмодернізму за стилістичними особливостями. Подібними особливостями відзначаються й дві наступні книги художньої прози письменника – «Депеш мод» та «Anarchy in the Ukraine». Рефлексивність, іронія, автокомунікативність, слабо виражений сюжет, вільний потік асоціацій, алюзійність – усе це характерні риси стилю, який С. Жадан використовує у своїй прозі [43, с. 82].

Ю. Лобинцева досліджує тему смерті у творчості поета, характеризуючи постмодернізм феноменом смерті: «У цей період тема

смерті пов'язана з всесвітнім хаосом та ворожістю світу. Смерть реалізується в духовному плані – змалювання поетами загальної картини світу як такої, що руйнується, утрата соціумом духовних орієнтирів» [27, с. 23]. І. Борисюк зауважує, що підґрунтям для С. Жаданових метафор смерті є як християнська, так і міфологічна образність. Характерно, що смерть у його ліриці постає в упізнаваних, знайомих образах, вписуючись у звичну картину світу і стаючи її невід'ємною частиною [10, с. 93].

Багато алюзій в сюжетах С. Жадана на Біблію й релігійні мотиви. Наприклад, у творі «Життя Марії» Біблія розглядається, як велика енциклопедія, великий словник, де можна знайти багато інформації на будь-яку тему. За основу взято образи, сюжети, імена й географічні назви відомі кожному українцю, чи то християнину, чи антихристиянину.

Проте, С. Жадан розмежовує релігію та її офіційних представників. Нехтування нав'язаною культурою, запропонованою застарілою владою, нав'язаною релігією, змішується з ідеєю революції. При цьому революція у С. Жадана – це завжди своєрідна анархія, яка ставить в один ряд пенсіонерів, повій, демократів, духовенство, освітян, представників бюрократичної системи.

У творчості С. Жадана «дім» стає не просто місцем проживання героїв, але й відображенням їхньої внутрішньої психології та сутності. У різних творах поета дім може мати різні форми і значення, від сакрального центру світу до втраченого або зруйнованого простору. Окрім того, дім у С. Жадана часто асоціюється зі спогадами про минуле, родину, важливими життєвими моментами.

У зазначеному раніше творі, письменник також актуалізує мотив переселенства, який є питомою складовою образу дому й міста. Для С. Жадана одним із провідних був і залишається мотив дороги, шляху, тому образи переселенців якнайкраще пасують до цієї художньої матриці. Після

тривалих поневірянь переселенці закріплюються на нових місцях проживання, отримують «тимчасову адресу» [37, с. 115].

О. Коваленко відмічає, що більшість героїв С. Жадана (чи то апелятивне «ти», чи «я», чи будь-яка третя особа) не є статичними. Вони по-різному активні, рухомі. Процесуальність є аксіомою, на якій ґрунтуються усі закономірності життя [23, с. 90].

Однією з провідних ідей творчості С. Жадана також можна вважати «кризу особистості», яка чітко простежується в романі «Інтернат». В одному з інтерв'ю, письменник сам пояснює метафору назви: «Інтернат – це не лише місце, де відбуваються події і де навчається один із персонажів. Це – метафора неукоріненості, загубленості, невпорядкованості й неприкаяності. І це стосується багатьох із нас і країни загалом, тому що суспільство в нас теж страшенно не вкорінене в цю країну. Це невідчуття країни – такий певний синдром інтернату. Специфіка Донбасу – і в цій неукоріненості» [11, с. 51].

Тексти С. Жадана, прозові або поетичні, відповідають вимогам сучасних ідей та течій. Автор розмірковує над власною ідентичністю як людини, чоловіка, письменника та громадянина, що зумовлює його звернення до жінки та переосмислення стереотипних ролей, що залишилися у спадок залишків колишніх суспільних умов та вимог [40, с. 45].

Жінка у творчих доробках С. Жадана – безмовна, часто знеособлена, ефемерна й тільки контурно окреслена займенником «вона». Проте, дуже часто поет висловлює своє захоплення жінкою в загадковій, інтимній манері. Наприклад, «Перші дні листопада». Вона просто спить у чужому ліжку, а він тихо сидить біля неї, боячись залишити саму, бо «раптом дерева обступлять її і поведуть на страту» [43, с. 44].

Вірші С. Жадана, зокрема «Шпигун», «Капелан» і «Голка», були частиною інсталяції «Сліпа пляма» для українського павільйону на

Венеційській бієнале (травень–липень 2015). У 2016–2019 роках був членом комітету Національної премії ім. Тараса Шевченка [41].

За мотивами його книги «Ворошиловград» знято художній фільм «Дике поле» (режисер Ярослав Лодигін, 2018).

Автор лібрето до опери «Вишиваний. Король України», експонована у жовтні 2021 року в Харкові, присвячена постаті Вільгельма Габсбурга-Лотарингського (1885–1948) – австрійського ерцгерцога, який пожертвував своїм життям заради незалежної української держави.

У жовтні 2022 року його нотатки з бойового Харкова, підготовлені в Німеччині в Берліні та опубліковані «Suhrkamp Verlag» як перше видання, перед виданням іншими мовами під назвою «Himmel über Charkiw. Nachrichten vom Überleben im Krieg» («Небо над Харковом»). Воно є описом поточних подій із життя С. Жадана, допомоги мешканцям свого міста в перші шість місяців війни, «у суспільстві, яке за останні вісім років навчилося сенсу сили єдності» [19].

Перекладає поезію з німецької (Пауля Целана, Райнера Марію Рільке), англійської (Чарльза Буковскі), , польської (Чеслава Мілоша, Марціна Светліцького). Твори С. Жадана перекладено німецькою, англійською, польською, сербською, хорватською, литовською та вірменською мовами.

У 2000–2004 роках був заступником голови Спілки письменників України (СПУ). Є членом Українського ПЕН-клубу.

Лауреат багатьох премій, зокрема премії українського літературного угруповання «Бу-Ба-Бу» за найкращий вірш 1998 року. У 2006 році отримав німецьку премію ім. Губерта Бурди, яка присуджується молодим поетам Центральної та Східної Європи. У 2009 році отримав Літературну премію ім. Джозефа Конрада-Коженьовського, нагороджена Польським Інститутом у Києві, що складається з грошової премії та піврічної стипендії в Польщі в рамках стипендіальної програми Міністра культури та національної спадщини Республіки Польща «Gaude Polonia».

Був номінований на здобуття Міжнародної літературної нагороди міста Гданська «Європейський поет свободи» у другому виданні (2010–2012) за двомовний том поезії «Etiopia / Ефіопія» [50].

У 2014 році отримав німецьку нагороду «Der Brücke Berlin Literatur- und Übersetzerpreis» («Мости Берліна») за роман «Ворошиловград», опублікований престижним видавництвом «Suhrkamp Verlag» у Берліні. Ця нагорода, яку присуджує німецький фонд VHF Bank, вшановує важливий сучасний твір із літератур Центральної та Східної Європи та його видатний переклад німецькою мовою, а її меценатом є Г. Мюллер, лауреат Нобелівської премії з літератури [48]. Того ж року роман був визнаний українською службою BBC найкращою українською книгою десятиліття (із 10 «найкращих книг року» 2005–2014). Ще однією відзнакою для Ворошиловграда стала літературна премія ім. Яна Міхальського (Prix Jan Michalski; Швейцарія) [47].

У жовтні 2015 року отримав Центральноєвропейську літературну премію «Ангелус» за роман «Месопотамія». За яку він також отримав премію Президента України «Українська книга року» у 2016 році.

У травні 2017 року став лауреатом Премії України «за особливий внесок в українську культуру та стійкість громадянства імені Василя Стуса».

У 2018 році німецький переклад його книжки «Інтернат» (Internat; Suhrkamp Verlag, Франкфурт-на-Майні 2018, ISBN 978-3-518-42805-4; перекладачі: Юрі Дюркот, Сабіна Штор) був удостоєний премії Лейпцизького книжкового ярмарку.

У липні 2021 року було оголошено про присудження письменнику американської поетичної премії Дерекка Уолкотта (за 2020 рік) у зв'язку з публікацією американської добірки поезії A New Orthography у перекладі Джона Хеннесі та Остапа Кіна.

У березні 2022 року Комітет літературних наук Польської академії наук висунув С. Жадана на Нобелівську премію з літератури. У квітні 2022 року він отримав премію Свободи Фонду Франка Ширмахера в Цюріху. У травні 2022 року він отримав звання Людини року «Gazeta Wyborcza» [49].

У червні 2022 року він став лауреатом Премії миру німецьких книгорозповсюджувачів «за його видатну креативність і гуманітарну позицію, з якою він піклується про людей під час війни та допомагає їм, ризикуючи своїм життям», і Літературної премії ЄБРР за роман «Інтернат». У липні 2022 року він став лауреатом Премії ім. Ханна Арендт, нагороджена Фондом Генріха Бьоля та німецьким містом Бремен[34]. У серпні 2022 року в Любліні був нагороджений медаллю «Герої Любліна» [20].

Поетичні збірки С. Жадана: «Рожевий дегенерат» (Харків, 1993), «Генерал Юда» (Київ, 1995), «Цитатник. Вірші для коханок і коханців» (Київ, 1995), «Пепсі» (Харків, 1998), «Балади про війну і відбудову. Нова книга віршів» (Львів, 2001), «Історія культури початку століття» (Київ, 2003), «Марadona. Нова книга віршів» (Харків, 2007), «Ефіопія» (Харків, 2009), «Вогнепальні й ножові» (Харків, 2012), «Життя Марії. Книга віршів і перекладів» (Чернівці, 2015), «Тамплієри. Нові вірші, 2015–2016» (Чернівці, 2016), «Антенa» (Чернівці, 2018), «Список кораблів. Нові вірші, 2018–2019» (Чернівці, 2020), «Псалом авіації» (Чернівці, 2021).

Отже, багато українських лінгвістів досліджували мотиви й тематику творчості С. Жадана, як поета, так й письменника. Бачимо, наскільки різноманітними є сюжети й концепти автора. Він відкриває рани сучасного суспільства найголовнішими життєвими темами, при тому сам відходячи від звичайного, буденного письма. Така багатогранність теми дає нам засади для здійснення подальшого дослідження.

2.2. Змістові та жанрово-стильові домінанти поетичної творчості Сергія Жадана

Поезія С. Жадана характеризується химерним лінгвістичним мисленням, неоднорідністю рими та різноманітністю лексичного наповнення. Ці елементи вирізняють творчість письменника з-поміж іншої української сучасної поезії.

За словами І. Андрусика: «Він [Сергій Жадан] вніс у поетичний текст сильний елемент субкультури, ввів у загальножиток міський молодіжний сленг, розширив сферу використання елементів пародії та самопародії. В основі його художнього методу, як і більшості постмодерністів, лежить концепція – прояв «гостроти розуму», здатності вдало поєднувати віддалені лексичні та семантичні шари, «високий» і «низький». Концептуально він влучно використовує цитати з постколоніальної дійсності, класичні тексти та субкультурні прояви, не уникаючи ненормативних роздумів, створюючи таким чином напівпародійний та напівінтелектуальний конгломерат текстів, однаково «актуальних», обурливих, обурливих, відповідних. культурного») читача загалом, але водночас новаторського та глибокого за змістом».

Творчість С. Жадана можна виокремити за чотирма основними характеристиками, темами та ідейними принципами. Це автобіографія, авангард, урбанізація та постмодернізм. Саме ця авангардистська та постмодерністська манера і літературна течія вирізняє його талант. Авангардизм і постмодернізм безмежно вразили сучасну літературу і не залишили байдужими багатьох письменників, читачів і критиків.

У статті «Український новий стиль: лінгвопоетика художнього дискурсу Сергія Жадана» досліджується розмаїття поетичної мови С. Жадана. Автор зосереджує увагу на поєднанні традиційних метафоричних зворотів із «розкресленим» верлібром, включаючи закодовані асоціації та неоднорідну лексику. Поезія поета поєднує загальноприйнятні елементи художньої мови з оригінальними інноваціями, створюючи потужний мовно-естетичний ефект. В. Кононенко зазначає, що тексти С. Жадана розраховані на словесний шокер із ненормативною

лексикою, молодіжним сленгом, регіональними виразами, англіцизмами та іншою конвенційною лексикою. Він у своїй творчості використовує як загальноприйняту, так і нетрадиційну лексику [26, с. 2].

Поезія С. Жадана може бути класифікована як сучасна українська література з вираженими постмодерністськими та постколоніальними рисами.

Змістові домінанти поетичної творчості С. Жадана можна узагальнити наступним чином:

1. Сучасна реальність України: С. Жадан пише про життя в українських містах та селах, відтворюючи соціальні, економічні та політичні аспекти сучасної української реальності. Його поезія відображає настрої, реакції та думки людей у контексті сучасних подій («Харків стає більш вуличним. Ти шукаєш десь ключі від машини. Всі двері зачинені, але відчинені. І в тебе прямо за спиною теж горить одна сигарета» [20]).

2. Війна і конфлікт: однією з основних тем у творчості С. Жадана є війна на Донбасі. Він зображує її вплив на людей, їхні почуття, реакції та способи подолання, висловлює своє ставлення до війни, жертв та стрімких змін, що відбуваються в українському суспільстві («На Донбасі. Дніпропетровськ. Київ. Кожна вулиця ім'ям відомого батальйону. Виїхав зі мною друг на проспект Динамо, зупинялись, розлучались. Знову він у них» [20]).

3. Міжособистісні відносини: поезія С. Жадана часто присвячена міжособистісним відносинам, коханню, розчаруванням, а також пошуку ідентичності в складних умовах сучасного світу («Із головою на плечах згортаюся і підстригаю сором'язливе міжряддя» [20]).

4. Міська культура і архітектура: поет описує міські ландшафти, вулиці, культурні заклади, використовуючи їх як символи та метафори. Він використовує міські пейзажі та архітектуру як символи для висловлення

своєї поетичної концепції («У твоїх вікнах Харкові літні вечори. Тут і тепло, і тиша, і світло, і добре» [20]).

5. Історична та культурна спадщина України: С. Жадан інкорпорує в свою творчість елементи української історії, фольклору, міфології та літератури («Де Шевченко йде через воду і Хмельницький в стоячій воді стоїть і мій дід, сухає трубу, а мій батько палитим золотом рукавиці» [20]).

6. Експеримент з мовою: поет використовує різноманітні мовні прийоми, включаючи змішування літературної та розмовної мови, а також елементи діалектів та інші нетрадиційні прийоми («Собака захопнула книжку і прокидається власним криком» [20]).

7. Пошук ідентичності: автор досліджує питання ідентичності українського народу, його місця в сучасному світі та взаємодії з іншими культурами («Я шукаю свою адресу на глобусі золота» [20]).

Ці теми та мотиви спільно створюють унікальний світ та індивідуальний поетичний стиль С. Жадана, який вражає своєю глибиною та актуальністю. Наведені приклади відображають різноманітність тематики та мотивів, які притаманні поезії, від війни та сучасної реальності до міфології та експериментів з мовою.

Жанрово-стильові домінанти поетичної творчості С. Жадана включають такі основні риси:

1. Вільний верлібр: С. Жадан часто використовує вільний верлібр, не обмежуючись традиційною метрикою або римою. Це дозволяє йому експериментувати з формою та створювати органічний ритм, який відображає його почуття та думки («Просто машина ліній між словами щось там тривало навіть недоліками» [20]).

2. Розмовний стиль: багато поезій мають розмовний стиль, що надає їм автентичності та доступності для читача. Він часто використовує в усній мові риторичні фігури, такі як запитання та експресивні вислови («А

якщо ти не спішив би, що б зі мною, я б тобі розказав би, як я лежав на підлозі, та як металообробний звуком моєї голови, я думав про те, що тобі надзвичайно подобаються підлоги, і як ми можемо знову над ними поговорити» [20]).

3. Міська поезія: поет використовує образи та мотиви міського життя, відтворюючи атмосферу великих українських міст. Він описує вулиці, парки, кав'ярні, створюючи зображення сучасного міського пейзажу («Змінюється вода кольором і нічим крім води не можна вивести атомної реакції» [20]).

4. Експеримент із мовою: автор відомий своїми мовними експериментами, такими як змішування літературної та розмовної мови, використання архаїчних слів та діалектів, що додає його поезії експресії та оригінальності («Ну що ж мені, як мені, а мова – то мова як у фільмах про далеку галактику якась там чужа дівчина виглядає як моя але з меншими дерев'яними орнаментами» [20]).

5. Іронія та гумор: С. Жадан вміло використовує іронію та гумор у своїх віршах, часто використовуючи їх для підсилення сатиричних та критичних аспектів своєї поезії («Береза та берет – це два відмінні явища, і змішувати їх не можна. То ж постарайся не плутати слова, щоб усе було ясно та зрозуміло. Інакше можуть вийти казуси з неправильним замовленням в барі» [20]).

6. Синтез культурних впливів: У своїй творчості С. Жадан поєднує українську традицію зі світовими літературними впливами, створюючи унікальний стиль, який відображає різноманітність світової культури («У мене є місце, де переплітаються різні часи, де минуле, сьогодні і майбутнє зливаються в одне. Це моя країна, де зіткані міфи та реальність, де слова з одного століття танцюють зі словами з іншого» [20]).

7. Постмодерністські тенденції: поет експериментує зі структурою та формою своїх віршів, використовуючи постмодерністські

прийоми, такі як фрагментарність, парадокси та іронічний підхід до традиційних жанрів («Твоє життя – це купа слів, розкиданих у безладді по сторінках книги, і ти – автор, який намагається знайти сенс у цій метафорічній гомонії» [20]).

Ці характеристики допомагають Жадану створювати поезію, яка вражає своєю оригінальністю, емоційною силою та глибиною. Приклади ілюструють різноманітність стилів та жанрів, які можна зустріти в поезії, від експериментальних форм до глибоко осмисленої розмовності.

Усі аспекти спільно створюють унікальний стиль і глибокий зміст у поезії С. Жадана, який привертає увагу читачів не лише в Україні, а й за її межами.

Висновки до другого розділу

У цьому розділі нами було досліджено поетичну творчість С. Жадана. Письменник відіграє провідну роль у формуванні національної української літератури та є новатором щодо поетичного змісту і форми у власному виразному стилі письма. Поезія С. Жадана характеризується оригінальним поетичним мисленням, неоднорідністю рими та різноманітністю лексичного наповнення, що вирізняють творчість письменника з-поміж української сучасної поезії.

Нами було проаналізовано низку досліджень українських науковців щодо тематики й мотивів творчості українського письменника, – С. Жадана. З'ясовано, що вивчення текстів С. Жадана вимагає знання теоретичних засад поезії, які стали підґрунтям для його творчості.

У аналізованих віршах чітко простежуються тематичні спектри постмодернізму, автор зосереджується на мотивах міграції, територіальної невизначеності, внутрішніх проблемах особистості тощо. Вони реалізуються через відтворення проблем так званого «втраченого покоління», яке пов'язане і з трагічними подіями минулого та і з сучасною кризою

особистості, проблемами сучасної людини. Ліричні персонажі автора часто знаходяться в дорозі в прямому і переносному сенсах, у пошуку себе, вони є психологічно «рухомими».

Окрім того, у творчості С. Жадана можна виділити й інші важливі теми, які досліджуються в рамках сучасної літературознавчої дискусії. Зокрема, релігійні мотиви, які можуть свідчити про спробу автора віднайти духовну гармонію і рівновагу у світі. Також у творах поета відображається вплив релігійних аспектів на українців, це знайшло свій вияв в багатьох авторських алюзіях на біблійні сюжети й постаті.

Змістові домінанти поетичної творчості С. Жадана: сучасна реальність України, війна і конфлікт, міжособистісні відносини, міська культура і архітектура, історична та культурна спадщина України, експеримент з мовою, пошук ідентичності.

Жанрово-стильові домінанти поетичної творчості С. Жадана включають: вільний верлібр, розмовний стиль, міська поезія, експеримент із мовою, іронія та гумор, синтез культурних впливів, постмодерністські тенденції.

Таким чином, вивчення творчості С. Жадана вимагає не лише знання теоретичних засад поезії, але й дослідження проблематико-тематичних особливостей, які знайшли відображення у поетичних творах автора. Такий аналіз дозволяє зрозуміти своєрідність і значення творчості С. Жадана для сучасної української літератури та культури в цілому.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНІ І СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ ЗБІРКИ «АНТЕНА»

3.1. Проблемно-тематичні домінанти поезії збірки «Антенa» Сергія Жадана

Творчість С. Жадана охоплює широкий спектр сюжетів та тем, які одночасно відображають різні аспекти його таланту. Його стиль відрізняється від традиційного уявлення про поезію. С. Жадан поєднує класичні для поезії теми разом із новітніми, актуальними проблемами людського життя. Його поезія багата розмаїттям мовних та стилістичних засобів, він грається зі значенням слів та використовує нестандартні поєднання слів, діалектизми, розмовну лексику одночасно з вишуканими метафорами, звертається як до звичайних людей, так й до Бога.

2018 рік став продуктивним для С. Жадана, адже він не тільки виконував концерти з гуртом «Жадан і Собаки», а й розпочав нову музичну співпрацю з О. Кадановим у проекті «Лінія Маннергейму». Також було знято повнометражний фільм за мотивами свого роману «Ворошиловград», який вже став культовим серед його прихильників.

У серпні цього ж року на шпальтах українських ЗМІ з'явилась новина про анонсовану презентацію нової збірки С. Жадана, – «Антенa». «Збірка містить 80 нових віршів, написаних автором за останні два роки. Її ілюстрації створив художник з Харкова, Гамлет. Це не просто ілюстрації, фактично, поет називає Гамлета автором всієї книги, оскільки він розписав кожний розворот». Книга містить цілих 150 ілюстрацій на 300 сторінках тексту [2].

За словами С. Жадана, «Антенa» – це поетичний звіт за останні два роки. Фактично складається так, що цими роками вірші пишуться як своєрідний поетичний щоденник. «Антенa» в такому контексті є органічною складовою трилогії, двома попередніми частинами якої є «Життя Марії» та

«Тамплієри». Ці книги краще й читати, на мою думку, в такій послідовності – вони одна одну доповнюють та розвивають» [1].

«Антенa» представляє новий етап творчості письменника. У своїй поезії досліджує теми втрати, пам'яті, змін та руйнування, що стали важливими для багатьох українців у зв'язку з подіями на Майдані та війною на Сході країни.

Жанр «Антени» важко визначити лише як збірку поезій. На нашу думку, необхідно розглядати як не просто літературний твір, а як справжній арт-об'єкт. Дослідник О. Ременяк зазначає: «Дефініція арт-об'єкта доволі хистка. Його можна визначити як конкретну форму мистецтва доби постмодерну, що як троп використовує побутові предмети, а також як своєрідну метамову нашого часу, себто мову формальних символів, свідчить про якісні зміни ментальної структури людини в епоху пост культури» [36, с. 62].

Збірка «Антенa» стала чудовим прикладом того, як поезія може взаємодіяти з іншими видами мистецтва. В збірці С. Жадан об'єднав свої поетичні тексти з ілюстраціями, створеними художником. Це створило унікальний синтетичний образ, який дозволяє сприймати збірку як цілісний арт-об'єкт.

У поезії С. Жадана можна знайти відтворення важливих соціальних та політичних проблем українського суспільства. Загалом, стиль поезії поета є досить інноваційним та виражає його індивідуальний погляд на світ та мистецтво. Автобіографічність, наприклад, пронизує більшість творів письменника, дозволяючи йому втілювати почуття й емоції, моменти, які він переживає або пережив особисто, в текст. Урбанізація відображає особистий досвід життя в мегаполісі, його масштаби, швидкість й жорстокість.

Авангардизм проявляється у техніці творення та стилі, які відзначаються своєю експериментальністю. Постмодерністські тенденції

можна простежити крізь змішування різних стилів, жанрів та технік, що створює неповторну ідентичність творів С. Жадана. Вивчення цих ідейно-тематичних домінант може допомогти у розумінні та аналізі творчості поета.

Розглянемо ідейно-тематичні домінанти творчості С. Жадана більш детально на прикладі збірки «Антенa».

У збірці С. Жадан відображає стан душі сучасного українця, його внутрішні конфлікти та сподівання. Також звертає увагу на соціальні нерівності та політичні турбулентності, що складають нашу реальність, охоплює теми стосунків та кохання, жахливих подій та наслідків війни, роздумів про сенс життя та його швидкоплинності.

В одному з інтерв'ю С. Жадан зазначає: «Мене здивувала стійкість, мужність і мудрість українців. Це особливо відчуваєш, коли приїздиш на Схід, бачиш наших хлопців і волонтерів, це вражає, мотивує і не дає зневіритись» [38].

У збірці бачимо, що автор має бажання висвітлити рефлексію національної ідентичності та історії України:

Знайомі поховали сина минулої зими.

Ще й зима була такою – дощі, громи.

Поховали по-тихому: в усіх купа справ.

За кого він воював? – питаю.

Не знаємо, – кажуть, – за кого він воював.

За когось воював, – кажуть, – а за кого – не розбереш [16, с. 113].

Тема війни є однією з провідних в збірці. Багато віршів збірки містять мотиви війни, військових дій та їх наслідків. Вона відображає особисту травму автора, який народився й прожив частину життя у Луганську, який зачепила спочатку збройна агресія росії, а потім й війна.

Із початку антитерористичної операції, С. Жадан із друзями постійно відвідує Схід України. На його переконання, призначення письменників

сьогодні в Україні, попри мінімальний вплив на політику, – узяти на себе сміливість та відповідальність «фіксувати емоції, думки, настрої та події, щоб потім з цього скласти більш-менш об’єктивну історію. Тому що все швидко забувається, суспільна пам’ять дуже суб’єктивна [29, с. 1].

Саме через особисту трагедію, С. Жадан яскраво описує усі жахіття війни та біль втрати:

Війна, мов сука, вигодовує щенят, яких їй підкидають,
назавжди роблячи їх сестрами та братами [16, с. 95].

Вони б мали тебе називати сестрою.
Просто мертві не пам’ятають про батьків та освіту [16, с. 91].

З випаленими очима й залізом в ключиці
жити далі потрібна вагома причина.

І вона говорить йому, дивлячись в порожні очниці:
не хвилюйся, тепер я буду твоїми очима [16, с. 101].

Таким чином, «Антенa» уособлює також й жорсткі реалії російської збройної агресії на Україну.

Збірка відображає міську культуру та життя, з усіма його складнощами та проблемами, включаючи імпульсивне й складне спілкування в мегаполісі. Поетові С. Жадану, анархістові, сповідникові лівої ідеології, абсолютно чужа рустикальна тематика. Місто зі своїми передмістями опиняється в центрі художнього об’єктиву автора [35, с. 1]:

Місто не засинало всю ніч,
ніби закоханий підліток; подорожній ступає на міст.
Перекупки несуть на заріз червоних півнів у чорних мішках.
(Танцюй, тесле, ...) [16, с. 11].

Життєвим простором багатьох сюжетів визначається пограниччя Заходу та Сходу, на якому перебувають і окремі персонажі, й Україна. Багато в чому це – поезія про спробу втечі [23, с. 91]:

Виговори мене, ніби назву хвороби,
з якою тепер жити. Східна межа Європи.
Західний напрямок вітру. Снігу нічного лава.

«Слава», – вітається хтось.

І відповідаєш: «Слава» [16, с. 33].

Відображення взаємовідносин прогресу та людини, їх пошук рівноваги і вплив одного на іншого. описує світ, в якому постійно змінюється технологічний рівень, культурні цінності та способи життя. У «Антені» відображено пошук людини рівноваги між різними суперечливими константами: прогресом та традиціями, індивідуальністю та спільнотою, свободою та відповідальністю. Поет розуміє, що прогрес може мати як позитивні, так і негативні наслідки, й намагається знайти баланс між ними.

С. Жадан відображає швидкий темп сучасного життя, де люди майже постійно перебувають в русі та не мають часу на роздуми. Він використовує жваву, ритмічну мову та довільні форми, часто згадує про сучасні умови життя, прогрес, що підкреслює поспішність та динаміку світу:

Хай на світанку його передмістя
озвуться за мною фабричним гулом,
хай я, подібно до палого листя,
залишусь для когось печальним минулим.

Хай по мені не залишиться сліду,
хай не залишиться жодного жалю –
я так чи інакше з нього вже їду,
я ось його уже залишаю [16, с. 188].

В одному з інтерв'ю, С. Жадан зазначає, що «кохання є культурним кодом нації», оскільки воно є невід'ємною складовою культурної спадщини та відображенням національної ідентичності. У збірці ця тема посідає також важливе місце. Для автора кохання – найвища форма людських стосунків, тому воно відображає найбільш суттєві якості нації в цілому.

У віршах збірки «Антенa» можемо простежити зображення кохання як чогось більш ніж просто почуття між двома людьми: національних цінностей й традицій. Крім того, автор часто поєднує між собою тему любові та війни для відображення протиріч сучасності:

Коли вона засинала йому на плечі,
сни приходили до неї із потойбіч.
І тому, що він міг торкатись її лише вночі,
він і любив ніч,
найбільше любив ніч [16, с. 16].

Вона чекає листа.
І що їй усі ті міста,
з яких він їй пише? [16, с. 192].

В. Матіяш описує релігійні мотиви поета таким чином: «У його творчості віра (безхмарна річ, поза конфесійна, не формальна, інтуїтивна, більш-менш конструйована, вірогідно, хоч не до кінця усвідомлена) виконає функціонування подібного собі душевного не всякчас виразного «кістяка» фактів, на який можна спертися й через котрий здійснюється потаємний, безперервний, пульсуючий взаємозв'язок зі світобудовою. Така відносна, проте невідворотна «релігійність» що-небудь походить тичининську [31, с. 787].

У збірці «Антенa» знайдено низку гіпертекстів чи відкритих звертань до релігії з метою дізнатися свій шлях й мету в цьому швидкоплинному світі:

Я запам'ятаю те, що побачу наступного разу:
літнє небо між цвинтарем і вокзалом.
Ми носимо розп'яття з тобою, ніби прикрасу,
ми пробуємо зрозуміти твій дивний задум.
Мені здається, я розумію, що ти говориш.
Мені здається, я знаю, де ти помилився.
Це ось – мої брати і сестри, і я їм сторож.

Я запам'ятаю назавжди їхні гортані й лица [16, с. 39].

Таким чином, «Антенa» Жадана є багатоаспектною та глибоко переплітається з реальністю сьогодення, вона розкриває складність людської природи та показує, як вона реагує на сучасні виклики та проблеми. Проблемно-тематичні домінанти відображають важливі питання, які є актуальними не тільки для України, а й для всього світу. Таким чином, бачимо необхідність розглянути особливості збірки на лексично-стилістичному рівні.

3.2. Лексико-стилістичні особливості віршів в «Антенa»

Збірка «Антенa» С. Жадана включає в себе різноманітні теми та проблеми, що були відтворені з використанням різних лінгвістичних форм. Збірка характеризується високою стилістичною мовою, що базується на вдалому використанні лексичних, граматичних та стилістичних прийомів, які автор часто поєднує з словами нижнього регістру для контрасту й особливого ефекту.

При аналізі збірки також виявлено розмовну лексику, авторські епітети, частотне вживання слів військової тематики, біблійних імен, назви родинних стосунків. Ці прийоми дозволяють С. Жадану передати глибокі почуття та емоції, створити яскраві образи та унікальну атмосферу, які допомагають підкреслити ідеї й проблематику збірки.

Яскраві авторські епітети та метафоричні поєднання демонструють не тільки творчі здібності автора, але й його індивідуальний стиль письма:

– «Щоби ти, врешті, побачив і зрозумів, з якої вишептані ночі й пільми» [16, с. 16];

– «Сніг лежить на ріці – невіговорений, невагомий» [16, с. 33];

– «Вогню твоїй пільмі серцевій. Тепла твоїй зимі глибокій» [16, с. 196];

– «І спів гирчить домашнім вином, і мова бджолина така м'яка» [16, с. 242];

– «Білі дахи зимових міст, хатне тепло. Чорної ночі вимурувана стіна» [16, с. 17].

Розмовна лексика у творчості постмодерністів посідає важливе місце, оскільки допомагає відобразити мовні реалії епохи, додає жвавості й реалістичності тексту, осучаснює його.

Розмовна лексика належить до сфери усного побутового мовлення. У лексикографічних джерелах такі слова фіксують непослідовно, часто з ремарками розмовне, місцеве, просторічне, інколи діалектне, застаріле, емоційно-експресивне і под. Цим підкреслено, що лексичні одиниці цього типу винесені за межі літературно-нормативних явищ [30, с. 101].

У проаналізованих віршах знайдено такі приклади: «І вона говорить йому, дивлячись в порожні очниці: не хвилюйся, тепер я буду твоїми очима». Під очницями маються на увазі очі. Інший приклад – «...і, торкнувши, тихо подякує. Буде так: ніхто з цих рубаних снігом упертих бідак ніколи не пошкодує про те, що піднявся й вийшов» [16, с. 27]. Словники подають «бідак» як убогу людину, бідняка. Розмовні лексичні одиниці підкреслюють експресивність тексту, в поезії можуть також допомагати при утворенні рими.

Збірка «Антенa» пронизана тематикою смерті, адже відображує внутрішні переживання автора щодо збройної агресії росії на Україну.

Військові злочини, втрати, нестерпний біль й туга за рідним Луганськом передаються в рядках збірки:

– «Смерть, мов жінка, до кінця тримає інтригу, не маючи до тебе ні поблажливості, ні стриму» [16, с. 29].

– «... уже тепер видно, що смерть перемаже...» [16, с. 62].

– «І ось вона розповідає про смерть батька, про невблаганність і неминучість» [16, с. 65].

– «І коли ти виносиш їх на собі, госпітальєрко, і відбиваєш їхнє життя в їхньої смерті, смерть говорить: зі мною завжди нелегко, ті, що мають зі мною справу, рідко бувають відверті» [16, с. 91].

– «Загинув під Попасною на початку жовтня» [16, с. 99].

– «А ось війна пишеться в теперішньому і з маленької в кожному з листів» [16, с. 81].

С. Жадан належить до наймолодшого покоління літераторів, які втомилися від прикрашеної, перебреханої, напарфумленої дійсності і відображають реальність такою, якою вона насправді є [21, с. 5]. Емоційність останнього прикладу доповнюється лайкою, що також притаманне для постмодерної поезії, яка не приховує, не темнить, вона відкрита, як й рани українців.

С. Жадан, як будь-яка людина у розпачі, звертається до релігії. Бачимо звертання до Бога, біблійні мотиви або гіпертекст:

– «Син богородиці, чотири літери, перша і.» (Ісус) [16, с. 23];

– «Ловить сигнали для тих, до кого звикла, доки вони її радісно розпинали» (Розп'яття Ісуса) [16, с. 7];

– «...бути відлученим від любові, ніби від церкви, в якій нас усіх свого часу охрестили» [16, с. 49];

– «А попереду всіх біжить Ісус, з хрестом на спині»;

– «Бог народжується щороку саме тут – в заплавах Осколу» [16, с. 36].

Також ми знайшли низку прикладів використання назв сімейних стосунків:

- «Старий тесля і юна його жона» [16, с. 17];
- «Вона одна тебе любить, ким би не був твій син» [16, с. 13];
- «Знайомі поховали сина минулої зими» [16, с. 302];
- «Дістає телефон. Говорить із мамою» [16, с. 219].

На стилістичному рівні нами було знайдено використання порівняння, повторів, анафори, метафори й персоніфікації.

Науковець Л. Мацько описує порівняння як фігуру мови, що полягає у зображенні особи, предмета, явища чи дії через найхарактерніші ознаки, які є органічно властивими для інших [32, с. 469]. Серед віршів «Антени» знайдено такі приклади порівняння:

- «Кричить, стоячи перед вітриною магазину. Так, ніби кричить на своє відображення» [16, с. 219];
- «Місто не засинало всю ніч, ніби закоханий підліток» [16, с. 11];
- «І кров на ранах, ніби смола на ялинах» [16, с. 24];
- «Спіткнуться на теплому шрамі, ніби на римі» [16, с. 30];
- «Хмари нині над містом, мов химери» [16, с. 8];
- «Її вечірня вулиця, мов серце матері, пахне хлібом і часником» [16, с. 10].

Порівняння допомагають відтворити думки більш деталізовано, додають зображення сенсу через текст.

Повторення використовуються автором у поезії для акцентуації уваги на конкретних деталях, явищах, ситуаціях. Серед віршів аналізованої збірки знайдено такі приклади:

- «Серед ночі тече ріка, тече ріка» [16, с. 111];
- «Сатана засинає під ранок у своїй машині, але не перемикає, не перемикає каналів» [16, с. 8];
- «Він і любив ніч, найбільше любив ніч» [16, с. 16];

– «Щоби ти й далі скріплювала собою весь цей світ. Весь цей світ» [16, с. 26].

Ще частішим у віршах «Антени» використовує автор анафору. Анафора – стилістичний прийом, що полягає в повторенні тих самих звуків, слів, речень на початку двох або кількох суміжних рядків, строф, фраз [13, с. 12]. Наприклад:

– «А світ і хотів би капітулювати. А світу й немає чого опиратися. А світ і сам готовий скласти зброю» [16, с. 46];

– «Так, щоби не говорити про нього, так, щоби не говорити про неї. Так, щоби говорити про головне» [16, с. 49];

– «Світ не може складатися лише з нарікань. Світ не мають наповнювати страхи» [16, с. 111];

– «Ми надто беззахисні, любове, надто нехитрі. Ми надто залежні від твоїх дарів» [16, с. 25].

Бачимо, що деякі приклади анафори використовуються С. Жаданом для створення ефекту градації – від меншого до більшого, що збільшує експресивність сказаного, викликає емоції в реципієнта.

О. Хорошун пише, що метафора – один із засобів вторинної номінації, суть якої полягає в уживанні слова, що позначає певний предмет (явище, дію, ознаку) для номінації іншого предмета на основі подібності, яка впливає з їхнього порівняння, зіставлення за асоціацією [42, с. 177].

Знайдено кілька прикладів метафори:

– «Сонце, ... б'є крильми» [16, с. 25];

– «Над будинком пливе нічна течія» [16, с. 15];

– «Голос її розчиняється в густому ефірі» [16, с. 29];

– «Лежить вогонь на кожному мерцеві» [16, с. 37].

Персоніфікація – це надання предметам, явищам природи або поняттям властивостей людини, тварини, їх уособленням [13, с. 332].

Персоніфікації в поезії посилюють образність й символи, тобто, додають загадковості змісту. Знайдено такі приклади:

- «Місто не засинало всю ніч» [16, с. 25];
- «І ніч тулилась до шибки сонним щенням» [16, с. 16];
- «Пам'ять – поганий порадник» [16, с. 20];
- «Ціле літо зрізала стебла коса» [16, с. 24];
- «Любов тісниться в горлі» [16, с. 24];
- «Зима заходить у заводь широку» [16, с. 36].

У цій збірці можна виявити кілька лексико-стилістичних особливостей, характерних для творчості С. Жадана в цілому:

- розмовний стиль: вірші часто мають розмовний характер, вони часто звучать, як розмова між людьми або внутрішнім монологом героя;
- використання архаїчних та діалектних слів: С. Жадан використовує різноманітні лексичні прийоми, включаючи архаїчні слова та діалектні вирази, що створює особливу атмосферу та експресивність;
- метафоричність і символізм: вірші в «Антені» часто використовують метафори та символи для передачі складних почуттів, ідей або образів;
- синтаксичні експерименти: автор часто експериментує зі синтаксисом, використовуючи незвичні синтаксичні конструкції або розбиваючи текст на фрагменти;
- сполучення поетичних форм: в «Антені» можна помітити сполучення різних поетичних форм, таких як верлібр, віршована проза та вільний вірш;
- іронія та гумор: незважаючи на серйозність багатьох тем, у деяких віршах присутні елементи іронії та гумору, що робить їх легшими для сприйняття;
- антитези і парадокси: автор часто використовує антитези та парадокси для підкреслення конфліктів і суперечностей у сучасному світі.

Такі особливості створюють унікальний стиль «Антени», який дозволяє С. Жадану висловити свої думки, емоції та спостереження у власному, неповторному мовному та стилістичному ключі.

Таким чином, бачимо широке використання різноманітних мовних засобів для створення яскравої вербальної візуальної поетичної картини, для збільшення експресивності, образності й загадковості, що уособлюються в діалогах між автором й реципієнтами. Вдалі поетикальні прийоми та лінгвістичні форми допомагають автору образно висловити свою думку, підібрати слова, які торкаються самої душі читачів. У цьому бачимо перспективність подальшого дослідження теми.

Висновки до третього розділу

Поезія С. Жадана охоплює широкий діапазон тем: від автобіографічних до політичних та соціальних. Автор не закриває очі на болючі проблеми нашого часу, а намагається у своїх творах об'єктивно відобразити реальність.

Творчість С. Жадана охоплює теми стосунків та кохання, жахливих подій й наслідків війни, роздумів про сенс життя та його швидкоплинності. Перераховані тематичні домінанти реалізуються у його письмі, що створює неповторний унікальний авторський стиль.

Збірка «Антенa» відображає жорсткі реалії наслідків російської збройної агресії на Україну, теми насильства та війни, що впливають на життя та психіку людини. Аналіз збірки виявив широкий спектр проблемно-тематичних домінантних аспектів, які автор реалізує за допомогою різних лінгвістичних форм. Наприклад, на лексичному рівні було виявлено авторські епітети, вживання слів військової тематики, біблейських мотивів, багатство лексичних форм на позначення родинних стосунків й розмовної лексики. На стилістичному рівні ми можемо побачити розмаїття поетичних тропів: порівняння, повтори, анафори, метафори, персоніфікації тощо.

Всі ці особливості моделюють унікальний авторський стиль, допомагають поету висловити глибину своїх думок і переживань, донести їх до реципієнта.

Вивчення ідейно-тематичних та жанрово-стильових домінант творчості С. Жадана в українському літературознавчому дискурсі тільки почалося, таке дослідження є перспективним, адже кожна поетична чи прозова книжка С.Жадана заслуговує на детальне студіювання в контексті розвитку сучасної української і європейської літератур.

ВИСНОВКИ

Література кінця XX – початку XXI століть характеризується мистецькою неоднорідністю, розмаїттям стилів, поєднанням традицій і новаторства, а також чітким розмежуванням між модерном і постмодерном. Сучасна українська література характеризується розмаїттям тем, образів, змістовою глибиною та актуальною проблематикою. Вона опирається на багатовікові традиції, але водночас є якісно новим продуктом сучасного глобалізованого інформаційного суспільства. Основною характеристикою сучасної літератури є її транснаціональний характер, який проявляється в тому, що сучасні письменники відтворюють у своїх текстах не лише локальні національні, але й глобальні та загальнолюдські проблеми. Сучасні українські письменники намагаються подолати «провінційність» та «ізолюваність» нашої літератури. Як наслідок, оцінки творчості українських митців часто неоднозначні, а іноді й діаметрально протилежні.

Поезія має значний вплив на людське життя, виконуючи різні функції, такі як спонукання до емпатії, естетичне задоволення, катарсис, відображення соціальних і політичних проблем, розвиток мови та культури, а також пошук власної ідентичності.

Вірш є основним жанром лірики, оскільки він виявляє категоріальні ознаки цього літературного роду: має зорієнтований на відображення духовно-емоційного світу людини зміст та базовану на експресивних зображально-виражальних засобах форму. Часто віршем називають цілісно викінчений, невеликий за обсягом ліричний чи ліро-епічний твір, організований за версифікаційними законами певного літературно-історичного періоду.

Сучасна поезія в контексті літературного дослідження тяжіє до визнання архітектоніки як важливого елемента будови художнього твору. Ця концепція відображає розуміння того, що поетичний твір повинен мати

внутрішню логіку, структуру та організацію, які допомагають передати поетичний зміст.

Функціональна багатогранність поезії підкреслює, що люди знаходять у віршах різні сенси та цінності. Читаючи їх у різних умовах, вони шукають різне: розвагу, пізнання, катарсис, глибину спостережень, зворушення та можливість зберегти пам'ять про значущі події.

Характерною особливістю кінця ХХ – початку ХХІ століть була поява літературних угруповань, адже пошук до нового зосереджував увагу на кращих досягненнях західноєвропейського літературного процесу. Українська поезія, створена без цензури, стала рушієм національного самоусвідомлення та підтвердженням покликання поетів – творити вільну та незалежну українську культуру, в якій поезія відіграє ключову роль. У поетичних текстах активніше демонструється зв'язок національного та європейського світоглядів, зокрема це можна простежити на способах сприйняття міфів, образів, символів, що притаманні українській культурі.

Поет української сучасності, С. Жадан, у своїй творчості, зокрема у віршах, відкрито відтворює реалії світу з його проблемами та викликами. Його твори охоплюють широкий діапазон тем, від автобіографічних до політичних і соціальних, що відповідає сучасним постмодерністським тенденціям й робить його поезію унікальною. Поезія Сергія Жадана виразно характеризується чотирма основними, на нашу думку, характеристиками, які об'єднують її найважливіші ідейно-тематичні та стильові принципи, зокрема автобіографізм, урбанізація, авангардизм та постмодернізм.

Змістові домінанти поетичної творчості С. Жадана: сучасна реальність України, війна і конфлікт, міжособистісні відносини, міська культура і архітектура, історична та культурна спадщина України, експеримент з мовою, пошук ідентичності. Ці важливі теми допомагають С.Жадану створювати поезію, яка вражає своєю оригінальністю, емоційною силою та глибиною. Наведені вище приклади з віршів ілюструють жанрово-

стильову різноманітність поетичних текстів С.Жадана, в яких спостерігаємо пошуки новаторських форм вираження, що знаходить вияв в багатьох поетичних моделях від експериментальних форм до глибоко осмисленої розмовності.

Жанрово-стильові домінанти поетичної творчості С. Жадана включають: вільний верлібр, розмовний стиль, міську поезію, експеримент із мовою, іронію та гумор, синтез культурних впливів, постмодерністські тенденції. Ці особливості створюють унікальний індивідуальний поетичний стиль С. Жадана, який вражає своєю глибиною та актуальністю. Наведені приклади відображають різноманітність мотивів, які притаманні поезії С. Жадана, від тематики війни та сучасної реальності до міфології, а також свідчать про лексико-стилістичне багатство аналізованої збірки.

Поезія С. Жадана характеризується своєрідним поетичним мисленням, неоднорідністю рими та різноманітністю лексичного наповнення. Ці елементи вирізняють творчість письменника з-поміж іншої української сучасної поезії. Авторські твори демонструють стиль, який характеризується своєрідною інтенсивністю та динамічністю. Образи, мотиви та теми, що знайшли відображення в поезії Сергія Жадана, здебільшого пов'язані з проблемами сучасного міста й сучасної людини. Автор показує, як деградація міської культури впливає на життя людей, та які проблеми виникають у стосунках між людьми, що живуть в цьому середовищі.

Аналіз збірки «Антенa» дозволив виявити специфіку авторського моделювання поетичних сюжетів жорстких реалій наслідків російської агресії на Україну та війни. Ця збірка відображає глибину думок і переживань автора, має свої виразні тематичні та жанрово-стильові особливості. Дослідження проблемно-тематичних домінант збірки дозволило виявити і простудіювати специфіку поетичного мислення Сергія Жадана щодо різних тематичних спектрів, втілених у збірці, таких як

кохання, війна, тема осмислення людського життя, його короткочасності, вплив політичних подій на життя людей тощо. Спостережено, що автор для посилення експресивності та виразності передачі цих тем використовує різні мовні засоби та стилістичні прийоми. Під час аналізу мовних особливостей віршів збірки «Антенa» було виявлено використання оригінальних авторських епітетів, вживання слів військової тематики, біблійних мотивів, багатство лексичних форм на позначення родинних стосунків й розмовної лексики. Також знайдено і проаналізовано в поетичному контексті такі важливі стилістичні авторські тропи, як порівняння, повтори, анафори, метафори, персоніфікації тощо, які допомогли автору створити виразність та емоційну силу своїх віршів.

Збірка характеризується яскравими лексико-стилістичними особливостями, серед яких розмовний стиль: вірші часто мають розмовний характер, вони часто звучать, як розмова між людьми або як внутрішній монолог ліричного героя, який характеризуються використанням архаїчних та діалектних слів: С. Жадан використовує різноманітні лексичні прийоми, включаючи архаїчні слова та діалектні вирази, що створює особливу атмосферу та експресивність; метафоричність і символізм. Вірші в «Антені» часто використовують метафори та символи для передачі складних почуттів, ідей або для моделювання образів. Авторські синтаксичні експерименти включають використання незвичних синтаксичних конструкцій або поділ текстів на окремі важливі змістові фрагменти. Також в поетичній збірці «Антенa» можна помітити поєднання різних поетичних форм, таких як верлібр, віршована проза та вільний вірш. Незважаючи на серйозність багатьох тем, порушених у віршах Сергія Жадана, для його індивідуального авторського стилю характерне використання елементів іронії та гумору, що робить тексти легшими для сприйняття. Оригінальний поетичний світ аналізованої збірки характеризується активним використанням антитез і парадоксів: автор часто використовує антитези та

парадокси для підкреслення конфліктів і суперечностей у сучасному світі. Такі особливості створюють унікальний стиль поетичної збірки «Антенa», який дозволяє С. Жадану висловити свої думки, почуття, спостереження та емоції у власному, неповторному поетичному мовно-стилістичному ключі.

Отже, поетична збірка Сергія Жадана «Антенa» характеризується різноманітністю тем, образів, змістовою глибиною та актуальною проблематикою. У ній автор, базуючись на багатовікових традиціях української і світової поезії, поєднуючи модерні, авангардні та постмодерні тенденції, створює якісно новий унікальний власний поетичний світ, ґрунтовні дослідження якого сприяють створенню об'єктивної картини розвитку сучасної української літератури, особливостей її входження у світовий літературний процес і відкривають перспективу для подальших студій багатогранної творчості Сергія Жадана.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Антенa» Сергій Жадан. Ua-Book. URL: <https://ua-book.com/knyhy/proza/suchasna-ukrainska-literatura/antena-serhiy-zhadan/> (дата звернення: 15.02.2024).
2. «Сигнали любові – невидимі і надійні»: Сергій Жадан про любовні лінії, що є культурним кодом. YABL. URL: <https://yabl.ua/2021/02/15/signali-lyubovi-nevidimi-i-nadijni-sergij-zhadan-pro-lyubovni-kombinaciyi-na-yakih-trimayetsya-kultura> (дата звернення: 15.02.2024).
3. Академічний тлумачний словник української мови. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/virsh> (дата звернення: 10.02.2024).
4. Арістотель. Поетика / Пер. Б. Тена. Київ : Мистецтво, 1997. 136 с.

5. Артеменко Л. Генологічні модифікації української поетологічної лірики. Філологічні науки. Літературознавство. 2016. Т. 1, № 326. С. 59–63.
6. Біла А. Від ломки до ломки... (лірика Сергія Жадана) . Літературно-мистецький альманах. 2000. № 1–2. С. 15–17.
7. Білоус П. Вступ до літературознавства : навч. посіб. Київ : Вид. центр «Акад.», 2011. 335 с.
8. Бовсунівська Т. Теорія літературних жанрів. Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману : посібник. Київ : Видавничополігр. центр «Київ. ун-т», 2009. 519 с.
9. Бойченко К. Зорова поезія: на перетині Бароко – сьогодення. Слово і Час. 2003. № 12. С. 50–55.
10. Борисюк І. Метафори смерті в поезії Сергія Жадана. Літературознавчі студії. 2015, с. 93–99.
11. Васильєв С. Інтерв'ю Сергія Жадана журналу «Апостроф» від 13 серпня 2017 року. URL: <https://apostrophe.ua> > society > culture (дата звернення: 25.02.2024).
12. Гребенюк Т. Художня культура українського постмодернізму (на матеріалі сучасної прози) : навчальний посібник. Запоріжжя, 2007. 136 с.
13. Гром'як Р., Ковалів Ю., Теремко В. Літературознавчий словник-довідник : словник. 2-ге вид. Київ : Вид. центр «Акад.», 2007. 753 с.
14. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 264 с.
15. Давиденко Г. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 488 с.
16. Жадан С. Антена [Текст] : поезії. Чернівці : Меридіан Черновіц, 2018. 304 с.
17. Жадан С. Живий і голий: вибрані вірші. Київ : Критика, 2015. 88 с.

18. Жадан С. Найменше, що можна зробити. URL: <https://web.archive.org/web/20180527201823/https://nv.ua/ukr/opinion/jadan/najmenshe-shcho-mozhna-zrobiti-2472244.html> (дата звернення: 23.03.2024).

19. Жадан С. Сьогодні вперше взяв до рук свою нову книжку, «Небо над Харковом» – щоденникові записи перших шести місяців великого протистояння та опору. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=674008980748122&set=a.301726094643081> (дата звернення: 20.03.2024).

20. Жадан С. Український поет, прозаїк, перекладач, громадський активіст. URL: <https://pen.org.ua/members/zhadan-sergij> (дата звернення: 19.03.2024).

21. Жадан С. Цитатник: (Вірші для коханок і коханців). Київ : Смолоскип, 1995. 62 с.

22. Кицан О. Межі сучасної поезії. Філологічні науки. Літературознавство. 2014. № 19. С. 43–50.

23. Коваленко О. Мотиви дороги (рух і процесуальність) у поезії Сергія Жадана (на матеріалі збірки «Цитатник»). Магістеріум. Літературознавчі студії. Випуск 38. 2010. С. 90–93.

24. Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія : у 2-х томах. Київ : Академкнига, 2007. Т. 2. 624 с.

25. Кононенко В. Український новий стиль: лінгвопоетика художнього дискурсу Сергія Жадана. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/ukrst/article/view/3309> (дата звернення: 25.03.2024).

26. Лобинцева Ю. Проблематика смерті у п'єсі Сергія Жадана «Хлібне перемир'я». Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 20–21 серпня 2021 року. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2021. С. 23–27.

27. Логвиненко Ю. Молода поезія 90-х рр. ХХ століття: проблеми художнього світобачення. Рукопис. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2008. С. 5–14.
28. Лой О. Інтерв'ю із С. Жаданом від 8 січня 2016 року. URL: glavcom.ua (дата звернення: 18.02.2024).
29. Локайчук С. Народнорозмовна лексика в мовотворчості Лесі Українки (на матеріалі поезій). Лінгвостилістичні студії. 2014. Вип. 1. С. 100–108.
30. Матіяш Б. Його приватна територія. Жадан С. В. Харків : Фоліо, 2013. С. 763–773.
31. Мацько Л. Порівняння. Українська мова. Енциклопедія. Київ Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2000. 752 с.
32. Назарець В. Особливості графічної організації вірша. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2002_9_43 (дата звернення: 15.02.2024).
33. Особливості літературного процесу кінця ХХ – початку ХХІ століття. Українська література. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/3499-osoblivosti-literaturnogo-protsesu-kintsya-xx-rochatku-xxi-stolittya> (дата звернення: 18.03.2024).
34. Пастух Б. Міські пасторалі Сергія Жадана. Буквоїд. URL: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2012/03/07/120646.html> (дата звернення: 10.03.2024).
35. Ременяка О. Об'єкт у просторі сучасного мистецтва України. Магістеріум. Культурологія. 2011. Вип. 42. С. 61–64.
36. Реутова М. Екзистенційні мотиви збірки поезії Сергія Жадана «Життя Марії». Актуальні проблеми української літератури і фольклору. 2019. № 27. С. 112–123.
37. Сергій Жадан: Україна однозначно рухається на Захід, подобається це комусь чи ні. URL:

<https://rozmova.wordpress.com/2016/02/07/serhij-zadan-19/> (дата звернення: 25.03.2024).

38. Словник літературознавчих термінів. Вірші. Українська Поезія. OnlyArt. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/virsh/> (дата звернення: 14.02.2024).

39. Томашевська Ж. Семантико-когнітивний аналіз концепту «жінка» у поезії С. Жадана. IV Всеукраїнська наукова конференція студентів, аспірантів і молодих учених «Мовний простір слов'янського світу». Київ, 2019. С. 45–47.

40. Указ Президента України № 575/2016 Про склад Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка. URL: <https://web.archive.org/web/20161227202747/http://www.president.gov.ua/documents/5752016-20990> (дата звернення: 22.03.2024).

41. Хорошун О. Концептуальна метафора : актуальні засади дослідження. Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. 2010. № 9. С. 222–225.

42. Цвінська Ю., Мальцев В. Образи та мотиви лірики Сергія Жадана. Чернівці, 2021. 94 с.

43. Шаф О. Еволюція жанрів української лірики рубежу ХХ–ХХІ століть : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Просвіта, 2012. 272 с.

44. Шаф О. Топос міста в поезії Сергія Жадана як маскулінізація світу. Актуальні проблеми слов'янської філології. 2010. XXIII. Ч. 2. С. 412–417.

45. 1917–2017: Tychyna, Zhadan & the Dogs. URL: <https://www.yaraartsgroup.net/tychyna-zhadan> (дата звернення: 18.03.2024).

46. BBC Ukrainian Book Of The Year 2014 and Book Of The Decade winners are winners named. URL:

<https://www.bbc.co.uk/mediacentre/latestnews/2014/bbc-ukrainian-book-of-the-year> (дата звернення: 25.03.2024).

47. Brücke Literatur- und Übersetzerpreis an Serhij Zhadan / Übersetzen 1/2015, s. 2. URL: https://zsue.de/wp-content/uploads/2016/09/UE-01_2015_gesamt.pdf (дата звернення: 21.03.2024).

48. Czyżewski M. Serhij Żadan. Poeta na wojnie z «rosyjskimi barbarzyńcami». URL: polskieradio.pl (дата звернення: 19.03.2024).

49. Europejski Poeta Wolności. URL: <https://europejskipoetawolnosci.pl/> (дата звернення: 21.03.2024).

50. Shreiber J. The functions of poetry. URL: https://www.academia.edu/1282590/Functions_of_poetry (дата звернення: 20.03.2024).

51. Starostenko T. The space of life and death in the texts by Serhij Zhadan. Науковий вісник Ужгородського університету. Ужгород : ПП Данило С. І., 2022. Вип. 2 (48). С. 78–83.

52. Ukraine's Rock Star Poet Who Chose To Fight Back. URL: <https://www.rferl.org/a/the-ukrainian-rock-star-poet-who-fought-back/25293165.html> (дата звернення: 20.03.2024).